

Enn Jõeste: president tunnustas vähetuntud eriala

Vabariigi teenetemärk on tänuavaldus kõigile patoloogia valdkonnas töötavatele inimestele, rääkis presidendilt Eesti Punase Risti teenetemärgi saanud patoloog Enn Jõeste Med24 toimetajale Madis Filippovile.

Saite presidendilt Eesti Punase Risti teenetemärgi. Mida selline tunnustus Teile tähendab?

Pole kahtlust, et kõik inimesed, kaasa arvatud meditsiinitöötajad, vajavad tunnustust. See on suur au nii tunnustuse saajale kui ka tema lähikondlastele. Kui küsitakse, mis tundeid teenetemedal tekitab, siis esimesel hetkel ei pidanud ma seda üldse võimalikuks.

Meditsiiniline tegevus koosneb meeskonnatööst ning väljapaistvaid tähti leidub tervishoiusüsteemis praegusel ajal palju vähem kui varem. Kitsamaid erialasid on meditsiinis aina rohkem. Seetõttu jääb küsimärk, kuidas sai presidendi väljavalituks elukutse esindaja, kelle olemasolust teavad ainult mõned üksikud tervishoiu pikemat aega töötanud kolleegid. Presidendilt saadud teenetemärk on minu arvates tähelepanu juhtimine ühele vähetuntud ja aastakümneid ebapopulaarsele elukutsele meie tervishoiusüsteemis. Teenetemärk on kui presidendi sümboolne tänuavaldus patoloogia valdkonna meditsiinitöötajatele.

Enn Jõeste

Foto: Põhja-Eesti Regionaalhaigla

Mida peate ise oma suurimateks erialasteks saavutusteks?

Patoloogia eriala oskas mind välja valida kolmanda kursuse arstitudengite hulgast ja suurimaks saavutuseks on see, et patoloogia eriala pole lükanud mind tänaseni kõrvale või välja ajanud meditsiinist. See on tunnustus, et vanemad kolleegid võivad väga edukalt noorarstidega koos töötada.

Patoloogia kui haigusõpetus on loogiline jätk anatoomia ja füsioloogia õppele. See on hädavajalik tugiteenus ja baas, mõistmaks inimese tervise ja haiguse filosoofiat ning andes samas mikroskoobis äratuntavate ehitusmustrite muutusega, diagnostilise tegevusega materiaalselt tuge või õigustust arstlikuks ravitegevuseks. Iga patoloogi

unistus on maksimaalselt palju koguda oma erialases töös praktilisi oskusi ja kogemusi – usun, et see on mul õnnestunud.

Olete ligi 50 aastat töötanud samas asutuses. Mis on selle põhjuseks?

Tõesti, sel erialal olen aastaid töötanud praktiliselt ühes asutuses. Alustasin 1966. aastal Tõnismäe haigla patoloogi-osakonnajuhatajana koos 2–3 noore patoloogiga ja 1980. aastal viis Tallinna meditsiinasutuste loogiline areng mind patoloogina ning juhina äsja ehitatud Mustamäe haigla patoloogiaosakonda. Nüüdseks on sellest saanud Põhja-Eesti Regionaalhaigla.

Kuidas on patoloogia muutunud?

Sajandeid püsinud konservatiivsest kuivast *exitus letalis* kui fakti fikseerimisest on välja arenenud täpsuselt paljusid teisi meditsiinis kasutatavaid diagnostikameetodeid ületav uuringute tegemise koht, milles on kasutusel kõik tänapäevased morfoloogiateadmised ja meditsiinivalla teadussaavutused, olgu selleks traditsiooniline valgusmikroskoopia, patoanatomiline lahang või molekulaarpatoloogia. Praktiliseks takistuseks teaduspõhiste meetodite kasutusele võtmiseks ei ole mitte oskuste puudumine, vaid järjest kallinev meditsiin.

Patoloogia sisu on tasapisi 20–30 aastaga muutunud n-ö laiba lahkamisest elupuhuselt määratavate tervisehäirete kindlakstelemise igapäevaseks vahendiks – piltagnostika ja endoskoopiliste uuringute tehniline progress on teinud võimalikuks mikroskoobi abil elunditesse ja rakkudesse n-ö sissevaatamise. Kõigist inimkeha piirkondadest saab võtta väikseid elusaid koeproove ehk bioptaate, mille mikroskoopiline uurimine on patoloogi igapäevane põhitöö.

Ütlesite, et patoloogia on ebapopulaarne. Milline on siis järelkasv?

Inglismaal tehti meditsiinieriala tudengite ja residentuuri astujate hulgas küsitlus, kus tulid välja mõne stereotüüpsed arvamused: patoloog pole arstliku eriala esindaja, ta on meditsiinitehnik; patoloogid on ebasõbralikud; neile ei meeldi patsiendid ega inimesed üldse; nad on halvad suhtlejad, saamatud või häbelikud introvertsed huumorimeeleta nohikud; patoloogil on haiglaslik huvi surma vastu ja nad naudivad kontakti koolnuga. Siiski toodi välja ka midagi positiivsemat: patoloogidel on huvi teaduse ja inimeses toimuvate muutuste vastu; patoloogilt nõutakse täpsust, intelligentsust, julgust kaitsta oma arvamust, vastutusvõimet; patoloogile meeldib kõiki õpetada.

Üks võib-olla vähe teada fakt on, et arstiteaduskonna lõpetanu peab läbima 4aastase residentuuri enne, kui saab patoloogina tööle asuda. Selleks ajaks on omandatud alles esmane töökogemus, kuid praktiline töösus tekib aastatega. Samas tuleb rõhutada, et n-ö surnukuuris töötamine pole noorele arstile eriti prestiižne ja paraku olidki varasemad Eesti patoloogiaosakondade tööpaigad surnukuuri nime väärilised.

Tänapäeval on olukord tunduvalt muutunud. Korralike töötingimuste abil saab parandada mitteprestiižse eriala mainet ja hoida head meditsiinipersonali kodumaal.

Minu tõeliseks üllatuseks on viimastel aastatel olnud patoloogia residentuuri lõpetanud noorarstide hulk suur ja residentuuri astumisel isegi konkurss. Põhja-Eesti Regionaalhaigla patoloogiaosakonna töötajaskond on noor. Võib täie kindlusega öelda, et Eesti patoloogide koosseis on noorenenud ja toimunud on põlvkonna vahetus.

Miks on patoloogia vähetuntud?

Meie kutsetegevuse mõneti ebaharilik seisund on välja kujunenud sajandite vältel. Patoloogias hinnatakse kogemuslike oskuste ja teaduspõhiste tõdede säilitamise vajadust ehk teadlikku konservatiivust. Anatoomilistest püsitõdedest kinnihoidmine võimaldab võrdlevalt analüüsida histopreparaate, teha kliinilise meditsiini surmajärgset või elupuhust diagnostikat ja hinnata objektiivselt diagnostika ja ravi kvaliteeti või läbi viia patoloogi juhtimisel kliinilis-anatoomilisi arutelusid, auditeid või väljastada tervishoiuteenuste kvaliteedi kohta käivaid eksperdiarvamusi. Sellest tulenevalt on arusaadav, et nõuded patoloogi teadmistele ja oskustele on äärmiselt laialdased, meditsiini kõiki erialasid haaravad. Tõsiseltvõetav patoloogi kokkuvõtlik otsus on eelkõige organismi ehitusliku ja talitlusliku terviku kajastus – see teeb mitmekülgset haridust nõudva elukutse raskesti omandatavaks.

Patoloogia eraklikkus rajaneb faktil, et patoloog ei kohtu mitte kunagi patsiendiga. Töö on väga individuaalne – arst-patoloog istub oma kabinetis mikroskoobi taga tavaliselt üksinda. Oma otsustustes ja uurimistegevuses püüab patoloog olla vaba, sõltumatu ja oma arvamuse kindel kaitsja. Elupuhuste bioptaatide histoloogilisel uurimisel on iga patoloogi soov olla maksimaalselt usaldusväärne – see ongi hea patoloogi suurim väärtus. Sellest tuleneb mõneti patoloogi kui tervishoiutöötaja erilisus. Tema tegevust ei saa põhimõtteliselt mõjutada ei patsient, patsiendi tänu ega teised tohtrid.

Kas patolooge on piisavalt?

Patoloogide defitsiit on kõikides maades, kuna eriala omandamine pole kuidagi kiiremaks ega lihtsamaks muutunud. Meditsiiniteadused muutuvad üha faktimihakamaks ja teaduspõhisemaks, mistõttu

toimub hädavajalik spetsialiseerumine. Nii on ka Mustamäel patoloogiakeskuses 15 tohtril igapäev oma kindel lõik, millega ta tegeleb. Samas, patoloogi koolitus ei saa piirduda üksikute patoloogiapeatükkide äraõppimisega, vaid tuleb uuesti selgeks teha anatoomia, füsioloogia, histoloogia, üld- ja eripatoloogia, haigusõpetuse peatükid ja kõike seda ilma igasuguse hinnaalanduseta.

Patoloogiks saamisel on veel üks tõsine takistus – see on pikaajaline praktilise kogemuse omandamine, mis annab edaspidiseks oskuse uuringuid otstarbekalt ja vigadeta läbi viia, julguse otsustada ja suutlikkuse oma uuringutulemusi kaitsta. Kogemused tulevad paraku ainult ajaga. Patoloogi diagnoosimisoskus tuleneb makro- ja mikroanatomiaast, s.t värvilistest raku- ja koepiltidest, kas normaalsetest või haiguslikest ehk patoloogilistest muutustest mikroskoobi vaateväljas. Patoloogi praktiline oskus seisneb nähtavas pildis ehituse muutusi üles leida, kirjeldada ja kokkuvõtte teha.

Vahel on teistel raviarstidel raske mõista, kui patoloog ei saa konkreetset haigust proovitud diagnoosida. See aga ei tulene mitte patoloogi kogenematuses, vaid inimese koed ja rakud kui bioloogiline uuringuobjekt ei sisalda meile nähtavaid patoloogia kriteeriumeid või on need üldpatoloogilised. Tark patoloog peab suutma tunnistada, et konkreetset koeproovi ei saa ühemõtteliselt kirjeldada. Aktuaalne teema on näiteks onkoloogias kasutatavad raviskeemid või kallid kitsatoimelised ravimeetodid, mis vajavad kasutamiseks konkreetset histoloogilist diagnoosi. Kahjuks on nii mõnelgi korral tulnud tunnistada, et igal uuringul on oma usutavuse piirid ja soov saada lõplikku diagnoosi võib jääda täitumata. Seetõttu ei ole eriti tark tegu kliinikul hakata patoloogile ette kirjutama, milliseid lisauuringuid oleks vaja veel teha.

Kuidas võrdleksite Eesti ja muu maailma patoloogia taset ja võimalusi?

Patoloogia eriala on säilitanud konservatiivsuse uuringupreparaatide valmistamises, kus vastutusrikkam etapp on laborandi käsitöö üliõhukeste parafiinlõikude mikrotomeerimisel ja preparaate värvimine hematoksüliini-eosiiniga. Siin pole erinevust isegi nõukogudeaegsete laborite metoodikaga, kuigi tollal polnud kättesaadavad Läänes kasutatavad abivahendid ja aparatuur.

Kui külastada mõnd Eesti või välismaa patoloogiaosakonda, siis neil mingit metoodilist või preparaadi valmistamise erinevust ei ole. Patoloogi peamine tööriist on igal pool mikroskoop. Kui aga viiskümmend aastat tagasi tuli kogu töö ära teha „üheturulise“ mikroskoobiga, siis tänapäeval on iga patoloogi laual kõrgtehnoloogiliselt, parima tehnilise tasemega Saksamaa, Austria või Jaapani mikroskoop. Pole vahet, kas preparaat valmib Eestis või mõnes teises riigis, sest tehniline tase ja kvaliteet on väga lähedased. Tänapäeva patoloogide ettevalmistus ja rahvusvaheliselt aktsepteeritud kokkulepped lubavad olenemata koeproovide valmistamise kohast ja patoloogi päritoluriigist pidada preparaate kvaliteeti ja uuringute sisu täielikult aktsepteeritavaks ja võrreldavaks.

Patoloogia kui väga vana meditsiinieriala hoiab au sees tsellulaarpatoloogia põhitõdesid, mida kirjeldas juba paar sajandit tagasi patoloog ja teadlane Rudolf Virchow, kelle haiguste morfoloogilised kirjeldused kehtivad tänase päevani. Kuigi oleme praegu Eestis ületanud patoloogide defitsiidi kriitilise piiri ja iga-aastane noorte patoloogide juurdetulek on meeldiv, pole patoloogia eriala teatud tõrjutus kuhugi kadunud. Ikka on elukutse valikul määravaks inimese sisemine kutsumus, väärtus, mida ta sel erialal leiab või kuidas ta ennast seal tunneb.